

Міністерство освіти і науки України

Державна наукова установа
«Інститут освітньої аналітики»

**АНАЛІЗ ПІДХОДІВ
до формування освітньої статистики
у сфері фахової передвищої освіти
в країнах Європейського Союзу:
у частині запроваджених методик,
механізмів збору та візуалізації**

2025

НАУКОВИЙ КОЛЕКТИВ АВТОРІВ

Леснікова М. В. (к.е.н., с.н.с., завідувач сектору професійної освіти відділу освітньої статистики і аналітики), *Белінська Г. В.* (к.е.н., старший науковий співробітник сектору професійної освіти).

Зміст

Вступ.....	3
1.Статистка короткого циклу вищої освіти: методологія, механізм збору, візуалізація	6
2. Статистичний аналіз та кращі практики	14
Висновки	29
Список використаних джерел	33

Вступ

Освітня статистика є ключовим інструментом для розробки та реалізації стратегічних рішень у галузі освіти. Вона дозволяє оцінювати ефективність освітніх програм, прогнозувати потреби ринку праці, контролювати якість освітніх послуг та визначати пріоритетні напрями розвитку системи освіти. У цьому контексті особливо важливим є забезпечення точності, об'єктивності та порівняльності даних, що потребує застосування сучасних методологічних підходів та технологічних рішень.

Особливе місце в освітній системі України займає фахова передвища освіта (ФПО). Це специфічний рівень освіти, що знаходиться між загальною середньою та вищою освітою, проте відокремлений від професійно-технічної освіти. Варто зауважити, що у більшості європейських країн така освіта інтегрована у загальну середню або ж є частиною вищої освіти. В Європі яскраво вираженою є професійна (професійно-технічна) освіта, яка зазвичай готує випускників саме до ринку праці, а подальше академічне зростання менш поширене. А випускники українських коледжів переважно продовжують навчання у вишах, при цьому їм зараховують частину вивчених дисциплін.

Фахова передвища освіта спрямована на формування та розвиток освітньої кваліфікації, що підтверджує здатність особи до виконання типових спеціалізованих завдань у певній галузі професійної діяльності, пов'язаних з виконанням виробничих завдань підвищеної складності та/або здійсненням обмежених управлінських функцій, що характеризуються певною невизначеністю умов та потребують застосування положень і методів відповідної науки, і завершується здобуттям відповідної освітньої та/або професійної кваліфікації [1].

Студенти закладів фахової передвищої та вищої освіти, які здобувають ступінь вищої освіти «Молодший бакалавр» або освітньо-кваліфікаційний рівень «Молодший спеціаліст» або освітньо-професійний ступінь «Фаховий молодший бакалавр» відносяться до 5 освітнього рівня Міжнародної стандартної

класифікації освіти (МСКО 2011). Програми рівня МСКО 5, або «Короткий цикл вищої освіти» призначені для надання здобувачам професійних знань та розвитку професійних навичок та компетенцій. зазвичай, тривалість їх становить 2 роки та пов'язані вони з практикою, професійною орієнтацією та підготовкою здобувачів до виходу на ринок праці. Водночас ці програми також можуть відкривати шлях до інших програм вищої освіти, таких як МСКО 6 «Бакалаврат або його еквівалент», МСКО 7 «Магістратура або її еквівалент», МСКО 8 «Докторантура або її еквівалент». Академічні програми третинної освіти, які нижчі за програми бакалаврату або рівнозначні їм, також відносяться до рівня МСКО 5. Програми рівня МСКО 5 можуть мати різну назву, наприклад, (вища) технічна освіта, освіта у громадському коледжі, технічне або просунуте/вище професійне навчання, ступінь асоційованого спеціаліста тощо. З метою міжнародної порівнянності термін «Короткий цикл вищої освіти» використовується для позначення рівня 5 [2; п. 207, п.210].

Програми короткого циклу вищої освіти (далі – КЦВО) розроблені з метою надання здобувачам професійних знань, навичок та компетенцій. Зазвичай, вони базуються на практиці, специфіці професій і готують здобувачів до виходу на ринок праці. Водночас ці програми також можуть забезпечити шлях до інших програм вищої освіти. Програми академічної вищої освіти нижче рівня бакалавра або еквівалента також класифікуються як рівень 5 ISCED (див. посібник ISCED 2011, пункт 207)

Програми рівня МСКО 5 відносяться до 5 рівня Національної рамки кваліфікацій як в країнах Європейського Союзу та і в Україні [3].

У країнах Європейського Союзу кваліфікації п'ятого рівня відіграють важливу роль у забезпеченні доступу до працевлаштування та просування по службі, а також уможливають подальше здобуття інших рівнів вищої освіти. Ця подвійна функція робить їх привабливими для учнів і роботодавців з кількох причин. По-перше, вони розроблені як відповідь на збільшення потреб у передових технічних та/або управлінських навичках на швидко мінливому ринку праці та старінні робочої сили. По-друге, кваліфікації п'ятого рівня є особливо

привабливими для осіб із професійною (професійно-технічною) освітою та тих, хто вже працює, оскільки сприяють навчанню впродовж життя для дорослих та молоді. По-третє, роботодавці вважають кваліфікації п'ятого рівня цінними та актуальними, оскільки більшість із них включає певну форму навчання на роботі.

У країнах Європейського Союзу кваліфікації п'ятого рівня або КЦВО функціонують як певний міст між професійною (професійно-технічною) (далі – П(ПТ)О) та вищою освітою, оскільки присуджуються закладами як П(ПТ)О та і вищої освіти. Це дозволяє здобувачам легше переходити між різними рівнями освіти за власним розсудом і бажанням [4].

Якщо говорити про формування статистичних даних для ФПО, то воно є важливим, оскільки дозволяє ефективно аналізувати, планувати та вдосконалювати систему освіти в Україні в цілому, відстежуючи динаміку вступу, випуску та працевлаштування випускників. Також статистичні дані дозволяють оцінити, які спеціальності є популярними, а які потребують оновлення або скорочення.

Наявність статистичних даних допомагає зрозуміти, чи відповідає підготовка фахівців реальним потребам економіки та дозволяє прогнозувати дефіцит або надлишок спеціалістів у певних сферах забезпечуючи таким чином зв'язок з ринком праці та формуючи розуміння про його потреби.

Коректна статистика є основою для прийняття управлінських рішень щодо того, яку кількість ресурсів потрібно виділити на утримання закладів освіти, оновлення їх програм та виплату стипендій тощо. Тобто мова йде про оптимізацію фінансування та його переорієнтацію на найбільш перспективні напрями підготовки. Також збір розгорнутих статистичних даних дозволяє досягти покращення якості освіти через можливість аналізу успішності студентів та можливість отримати зворотний зв'язок від роботодавців. А це допомагає коригувати навчальні програми відповідно до сучасних викликів.

А оскільки українська освіта активно інтегрується в європейський освітній простір, то статистика необхідна також і для полегшення партнерства при участі в міжнародних програмах фінансування та розвитку.

1. Статистика короткого циклу вищої освіти: методологія, механізм збору, візуалізація

Методологія. Статистичні показники короткого циклу вищої освіти у країнах ЄС збираються у спільному зборі даних про освіту і навчання організованим Інститутом статистики (UIS) Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і Євростатом, які мають скорочену назву УОЕ. Збір УОЕ є основою для бази даних статистики освіти Євростату.

Метою збору даних УОЕ щодо статистики освіти є надання даних, порівнянних на міжнародному рівні (здебільшого на національному рівні, з деякими уявленнями на субнаціональному рівні) про ключові аспекти систем формальної освіти, зокрема щодо участі та завершення освітніх програм, а також вартості та типу ресурсів, призначених для освіти [5].

У рамках збору даних УОЕ Євростат збирає та поширює дані з держав-членів ЄС, країн-кандидатів і країн Європейської асоціації вільної торгівлі.

Збір даних УОЕ охоплює програми формальної освіти, які становлять принаймні еквівалент одного семестру (або половини навчального/академічного року) денного навчання.

Збір даних УОЕ охоплює освіту, яка повністю відбувається в закладах освіти або подається як комбінована шкільна та робоча програма за умови, що шкільний компонент становить принаймні 10 % навчання в усій програмі. Ексклюзивне (початкове та безперервне) навчання на виробництві не включено до збору даних УОЕ.

У європейській освітній статистиці КЦВО охоплює такі **складові**:

- ***здобувачі, які навчаються, та нові вступники;***
- ***випускники;***
- ***педагогічні працівники;***
- ***студентська мобільність;***
- ***витрати на освіту;***

– *вивчення мови та мовні навички, які учні та студенти оцінюють самостійно* [6].

Розглянемо кожен складову більш детально.

1. Здобувачі, які навчаються, та нові вступники. Статистикою КЦВО охоплюються усі здобувачі, які навчаються в країні, включно з міжнародно мобільними студентами з-за кордону. До статистики включаються усі заклади, які надають КЦВО незалежно від власності чи спонсорства відповідних установ (державних чи приватних, національних чи іноземних) або форм надання освіти (очної чи дистанційної). Вступниками вважаються абітурієнти, які вступили до закладу освіти з метою здобуття програм КЦВО вперше.

2. Випускник – це особа, яка протягом звітного навчального року успішно пройшла освітню програму та отримала диплом. Перший випускник КЦВО — це особа, яка протягом контрольного навчального або навчального року вперше успішно завершила освітню програму КЦВО [6].

3. Педагогічний персонал (працівники). Академічний персонал – це персонал, зайнятий на вищому рівні освіти, основним завданням якого є навчання та/або дослідження [7].

Педагогічний персонал класифікується відповідно до їх основних функцій на чотири основні категорії:

1. Навчальний персонал. Це персонал, який має вчене звання, наприклад, професор, доцент, інструктор, викладач. Персонал з вченим званням зазвичай працює за такими посадами як: декан, директор, заступник декана, помічник декана, завідувач кафедри.

2. Академічна підтримка. Охоплює весь персонал, основною відповідальністю якого є допомога в аудиторних чи лабораторних заняттях або в проведенні досліджень. Зазвичай це аспіранти, які займають такі посади як: асистент викладача, помічник викладача, викладач, асистент наукового співробітника тощо.

3. Управління / контроль якості / адміністрування. Включає персонал, який займає адміністративні посади, як наприклад, президент, віце-президент, декан,

директор, заступник декана, помічник декана, виконавчий офіцер або керівник відділу.

4. Обслуговування та експлуатації. Включає обслуговуючий персонал. До цієї категорії відноситься персонал, який обіймає посади бухгалтерів, аналітиків, аудиторів, комп'ютерних програмістів, системних аналітиків, оцінювачів, спеціалістів з фінансової допомоги, розробників грантів, юристів, мережевих адміністраторів, спеціалістів зі зв'язків із громадськістю/інформаційних служб, реєстраторів та інших осіб із подібними функціями та обов'язками [6].

4. Студентська мобільність. Міжнародні мобільні студенти – це особи, які фізично перетнули кордон між двома країнами з метою здобуття освіти у країні призначення, при цьому країна призначення даного студента відрізняється від країни його походження. Мобільні студенти зараховуються як звичайні студенти на будь-який семестр/термін програм КЦВО, яка викладається в країні призначення, з наміром закінчити її в країні призначення. Здобувачі КЦВО, які навчаються дистанційно, не вважаються мобільними.

5. Витрати на освіту. Загальні витрати на освіту складаються з поточних і капітальних витрат. Поточні витрати включають витрати на персонал та інші поточні витрати [6].

Загальні державні витрати на освіту включають:

- пряме державне фінансування навчальних закладів,
- міжурядові трансферти на освіту
- трансферти або інші платежі від уряду домогосподарствам і підприємствам (включаючи некомерційні організації).

Зазвичай, державний сектор фінансує освіту шляхом безпосереднього покриття поточних і капітальних витрат закладів освіти (прямі витрати на заклади освіти) або шляхом підтримки студентів та їхніх сімей стипендіями та державними позиками, а також шляхом передачі державних субсидій на освітню діяльність приватним підприємствам або некомерційним організаціям (трансферти приватним домогосподарствам і підприємствам). Обидва типи операцій відображаються як загальні державні витрати на освіту.

Витрати на заклади освіти не обмежуються витратами на освітні послуги, але також включають витрати на допоміжні послуги для студентів і їх сімей, якщо ці послуги надаються через заклади освіти. Витрати на заклади освіти включають витрати на основні освітні товари та послуги, такі як педагогічний персонал, будівлі або навчальні матеріали, а також допоміжні послуги з загального управління та інші види діяльності.

6. Іноземні мови. Статистикою КЦВО збираються дані щодо кількості здобувачів, які вивчають іноземні мови, які викладаються як предмети навчання. Мова вважається мовою навчання, якщо вона не є предметом навчання, а радше засобом передачі вмісту. Анкета опитувальник для здобувачів включає всі сучасні розмовні живі мови, які викладаються як «іноземні».

Складові статистики КЦВО збираються за такими **розрізами**: *тип програми; напрями професійної підготовки; тип закладу освіти; інтенсивність участі; стать; вікові групи.*

Тип програми. Програми КЦВО включають: КЦВО – загальноосвітня (академічна), КЦВО – професійно-технічна та КЦВО – комбіновані шкільні та професійні робочі програми [5].

Програми КЦВО – загальноосвітні (академічні) розроблені для розвитку загальних знань, навичок і компетенцій здобувачів, таких як, наприклад, навичок грамотності та математики. Мета таких програм – підготовка здобувачів до навчання на більш вищому рівні МСКО. Ці програми, зазвичай, не готують до виходу на ринок праці, але у них закладено основу для навчання протягом усього життя.

Програми КЦВО – професійно-технічні розроблені з метою набуття здобувачами знань, навичок і компетенцій, характерних з конкретної професії або спеціальності. Ці програми можуть містити робочі компоненти такі як учнівство, дуальні освітні програми тощо. Успішне завершення таких програм веде до отримання професійних кваліфікацій, визнаних відповідними національними органами та (або) ринком праці як професійно-орієнтовані.

При цьому, як загальноосвітні (академічні) так і професійно-технічні програми КЦВО можуть містити деякі спільні курси або предмети, наприклад, такі як математика, національна мова, хімія тощо.

Навчання за програми КЦВО – комбіновані шкільні та професійні робочі програми відбувається (частково або виключно) у спеціальних навчальних центрах для професійно-технічної освіти, або у спеціальних навчальних центрах на базі підприємств. Програми класифікуються як комбіновані шкільні та професійні робочі, якщо менше 75 відсотків навчального плану представлено в шкільному середовищі або через дистанційну освіту, зокрема, вони включають програми учнівства, організовані спільно з закладами освіти та виробництвом.

Напрями професійної підготовки. Статистика КЦВО збирається відповідно класифікації ISCED Fields of Education and Training (ISCED-F). Існує 25 напрямків навчання, організованих у широкі групи з окремим кодуванням. Основні широкі групи такі: загальні програми та кваліфікації; освіта; мистецтво та гуманітарні науки; соціальні науки; журналістика та інформація; бізнес, адміністрація та право; природничі науки, математика та статистика; інформаційні та комунікаційні технології; інженерія, виробництво та будівництво; сільське господарство, лісове господарство, рибальство та ветеринарія; охорона здоров'я та соціальне забезпечення; послуги [6].

Тип закладів освіти. Статистика КЦВО охоплює такі типи закладів освіти: громадські установи, приватні установи, приватні державні установи, приватні державні незалежні установи.

Згідно з класифікацією УОЕ, різниця між державним і приватним здійснюється залежно від того, чи державна установа чи приватна особа здійснює загальний контроль над установою, а не залежно від того, який сектор забезпечує більшу частину фінансування. Якщо приватний заклад отримує більшу частину фінансування від державного органу, він вважається залежним; якщо ні, то він незалежний [8].

Заклад освіти класифікується як державний, якщо він контролюється та управляється: безпосередньо державним органом освіти чи агенцією країни, де він

розташований, або безпосередньо державною установою чи керівним органом (радою, комітетом тощо), більшість членів якого призначається державним органом країни, де він розташований, або обирається громадським голосуванням.

Заклад освіти класифікується як приватний, якщо він контролюється та управляється неурядовою організацією (наприклад, церквою, профспілкою чи комерційним підприємством, іноземною чи міжнародною агенцією), або її керівна рада складається здебільшого з членів, не обраних державною установою [5].

Інтенсивність участі. Інтенсивність участі здобувачів, так відповідно і статус зайнятості педагогічних працівників можна класифікувати як повний або неповний робочий день відповідно до подібних принципів, а їх загальну кількість (чисельність) можна виразити в еквівалентах повної зайнятості (FTE) еквівалентах повної зайнятості (FTE) [6].

Здобувачі повинні бути класифіковані між денною та неповною формами навчання на основі передбачуваного навчального навантаження здобувача протягом базового навчального або навчального року.

Педагогічні працівники класифікуються відповідно до тривалості робочого часу. Для визначення, чи є вони зайнятими повний робочий день чи неповний робочий день, їх навчальне навантаження та робочі години порівнюються з тими, які необхідні для навчання або роботи повний робочий день протягом повного базового навчального року відповідно до національних норм або конвенцій на рівні КЦВО.

Інтенсивність участі для здобувачів КЦВО вимірюється у навчальних годинах і накопичених кредитах.

Вікові групи. Статистика КЦВО збирається за віковими групами, як відсоток від населення відповідного віку. Вікові групи такі: 18 років, 20 років, 22 роки, 24 роки, 26 років, 28 років, від 30-34 років, від 35-39 років.

Відповідно до загальної контрольної точки для віку, здобувачі, випускники, нові вступники, викладачі та академічний персонал класифікуються

за їх віком станом на 1 січня року, у якому закінчується навчальний рік (наприклад, 1 січня 2025 для навчального року 2024/2025).

Складові статистики КЦВО, розрізи за якими збираються показники та одиниці вимірювання зведено у табл. 1.

Табл.1 – Складові статистики КЦВО, розрізи за якими збираються показники та одиниці.

Найменування показника	Одиниця вимірювання	Розрізи
Здобувачі, які навчаються за програмами КЦВО	Особи, %	Вік, стать, тип закладу освіти, тип програми, напрям навчання, інтенсивність участі. Рівень участі за віком або за віковими групами як % від населення відповідного віку. Рівень участі за віком у % від загальної кількості населення
Вступники	Особи	Вік, стать, тип закладу освіти, тип програми, напрям навчання
Випускники та ті, хто вперше закінчив навчання	Особи	Вік, стать, тип програми, напрям навчання. Рівень досягнення (наприклад, недостатній для завершення рівня або часткового завершення рівня, достатній для часткового завершення рівня без прямого доступу до вищої освіти). Додатково для випускників розраховуються наступні типи показників: Випускників на 1000 населення; Випускники – жінки на 100 чоловіків
Студентська мобільність	Особи, %	Стать, країна походження, країна призначення. Частка всіх студентів/випускників, які є мобільними студентами/мобільними випускниками КЦВО з-за кордону, Розподіл мобільних студентів/мобільних випускників з-за кордону в різних сферах освіти. Тип схеми мобільності (наприклад, кредитна мобільність за програмами ЄС, наприклад ERASMUS, кредитна мобільність за іншими міжнародними/національними програмами). Тип мобільності (лише період навчання або період навчання в поєднанні зі стажуванням)
Педагогічні працівники		Вік, стать, тип закладу освіти, тип програми, статус зайнятості (неповна зайнятість, повна зайнятість, еквівалент повної зайнятості)
Витрати на освіту	Мільйони євро, %	Тип джерела (уряд, домашні господарства) Одержувач фінансування (державні заклади освіти, приватні заклади освіти, домогосподарства) Категорія витрат (прямі витрати, витрати на допоміжні послуги, капітальні витрати, студентські позики) Додатково розраховуються наступні види показників витрат на освіту:

		<p>Витрати на освіту в мільйонах євро та в мільйонах стандартів купівельної спроможності (PPS), Державні витрати на освіту в поточних цінах, Державні витрати на освіту - як % ВВП, Державні витрати на освіту - як % державних витрат або % ВНД, Державні витрати на освіту на одного учня/студента на основі FTE, Фінансова допомога студентам - як % від загальних державних видатків, Витрати центрального, державного та місцевого уряду на освіту як % від загальних державних витрат на освіту до та після міжбюджетних трансфертів. Витрат освітніх закладів/на освітні заклади дані поширюються в мільйонах одиниць національної валюти з розбивкою за такими параметрами: Тип програми, Тип навчального закладу освіти Категорія витрат (витрати на оплату праці персоналу, капітальні витрати, витрати на допоміжні послуги). Додатково розраховуються наступні типи показників видатків на освітні установи: Витрати на освітні заклади в мільйонах євро та в мільйонах стандартів купівельної спроможності (PPS), Річні витрати на заклади на одного учня/студента на основі FTE, Витрати на державні навчальні заклади - як % від загальних або поточних витрат</p>
<p>Вивчення мови та мовні навички, які учні та студенти оцінюють самостійно</p>	<p>Особи , %</p>	<p>Вивчена сучасна іноземна мова, Кількість сучасних іноземних мов, що вивчаються (без мов, 1 мова, 1 мова або більше, 2 мови і більше). Здобувачі, які вивчають сучасну іноземну мову – у % від загальної кількості курсів сучасної іноземної мови, прослуханих на КЦВО. Здобувачі, які не вивчають мови, 1 мову, 1 мову або більше, 2 мови або більше – як % від усіх здобувачів. Середня кількість іноземних мов, які вивчає один здобувач.</p>

Складено авторами за: [5-8].

Збір даних та візуалізація

Дані по КЦВО, як частини збору УОЕ надаються країнами Європейського Союзу у стандартних таблицях. На сайті Євростату для кожної країни окремо та у порівнянні між країнами міститься набір таблиць з статистичними показниками щодо здобувачів, які навчаються, нових вступників, випускників, педагогічного персоналу, витрат на освіту, студентської мобільності та вивчення мов.

Збір даних УОЕ є збором адміністративних даних: національний збір даних у більшості країн є вичерпним і в деяких випадках базується на витягах з адміністративних реєстрів. Статистика КЦВО оприлюднюється у аналітичній брошурі «Статистика вищої освіти» [8].

2. Статистичний аналіз та кращі практики

За даними Євростату у країнах Європейського Союзу частка здобувачів, які навчались за програмами КЦВО у 2022 році становила 8% від загальної кількості здобувачів вищої освіти (рівні МСКО 5-8), більшість з яких – чоловіки, рис. 1 [9].

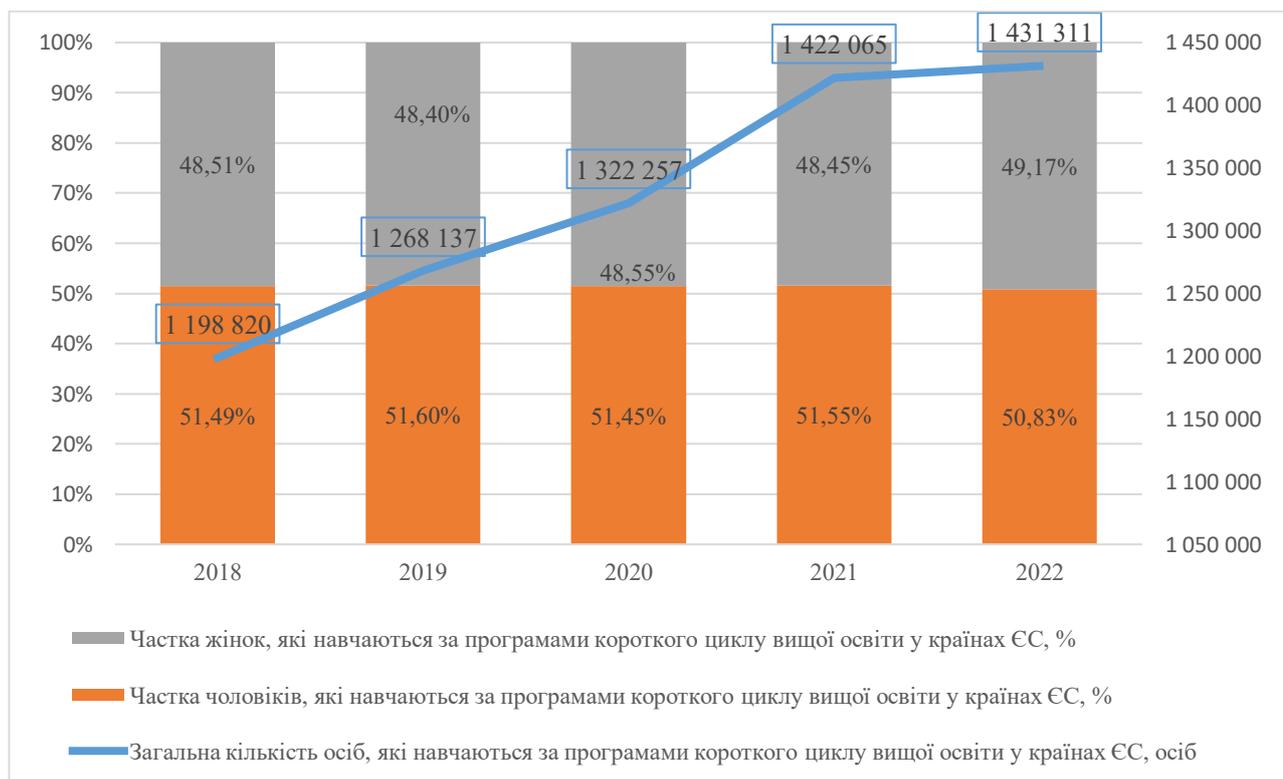

Рис. 1 – Частка жінок та частка чоловіків які навчались за програмами КЦВО, загальна кількість осіб, які навчались за програмами КЦВО у країнах Європейського Союзу, 2018-2022 рр., осіб, %
Побудовано авторами за: [9].

Загалом, протягом 2018 - 2022 років спостерігалось поступове збільшення показника загальної кількості осіб, які навчались за програмами КЦВО. Так, у

2022 році у порівнянні з 2018 роком значення даного показника збільшилось на 19,4% (або на 232 491 особу).

Протягом 2022 року практично усі здобувачі (92%) навчались програмами КЦВО – професійно-технічна, 8% – за програмами КЦВО – комбіновані шкільні та професійні робочі програми і лише 0,3% – за програмами КЦВО – загальноосвітня (академічна), рис. 2.

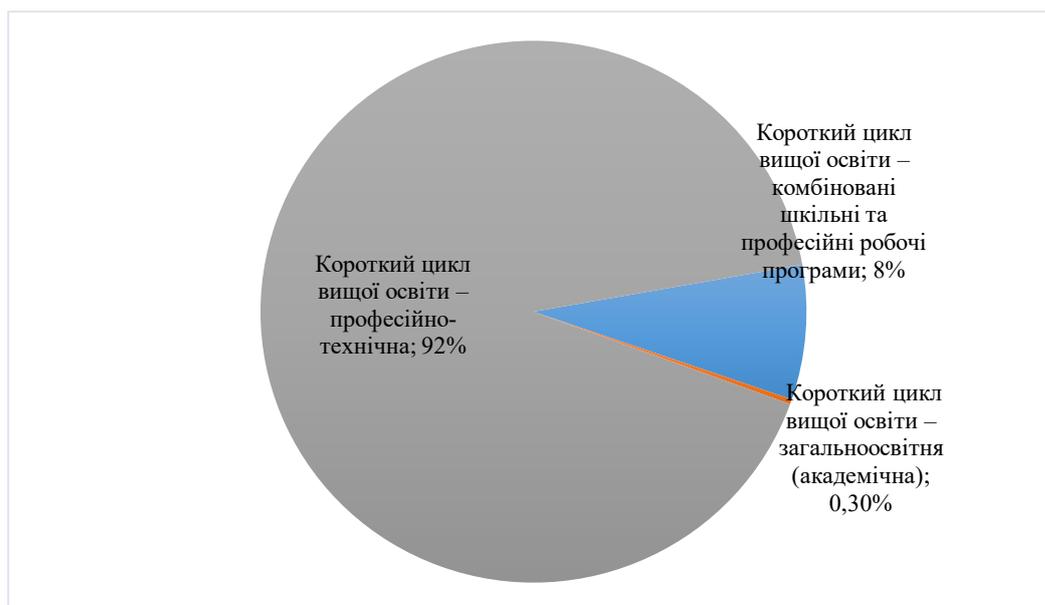

Рисунок 2 – Розподіл здобувачів КЦВО за типом програми, %.
Побудовано авторами за: [9].

Протягом 2022 року у країнах Європейського Союзу здобувачі програм КЦВО навчались у громадських установах (59%) та приватних установах (41%), рис. 3.

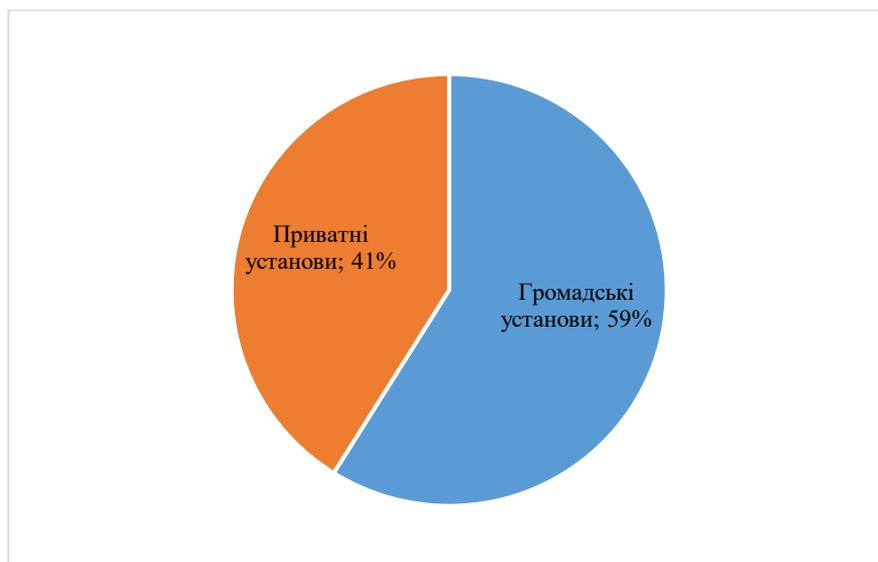

Рис. 3 – Розподіл здобувачів програм КЦВО за типом закладу освіти, %.
Побудовано авторами за: [9].

Протягом 2022 року у 11 з 21 країни ЄС відбувалась підготовка за програмами КЦВО. У переважній більшості ця підготовка відбувалась у Іспанії (38,4% від загальної кількості осіб, які навчались за програмами КЦВО), Франції (37,3%) та Австрії (5,2%), рис. 4.

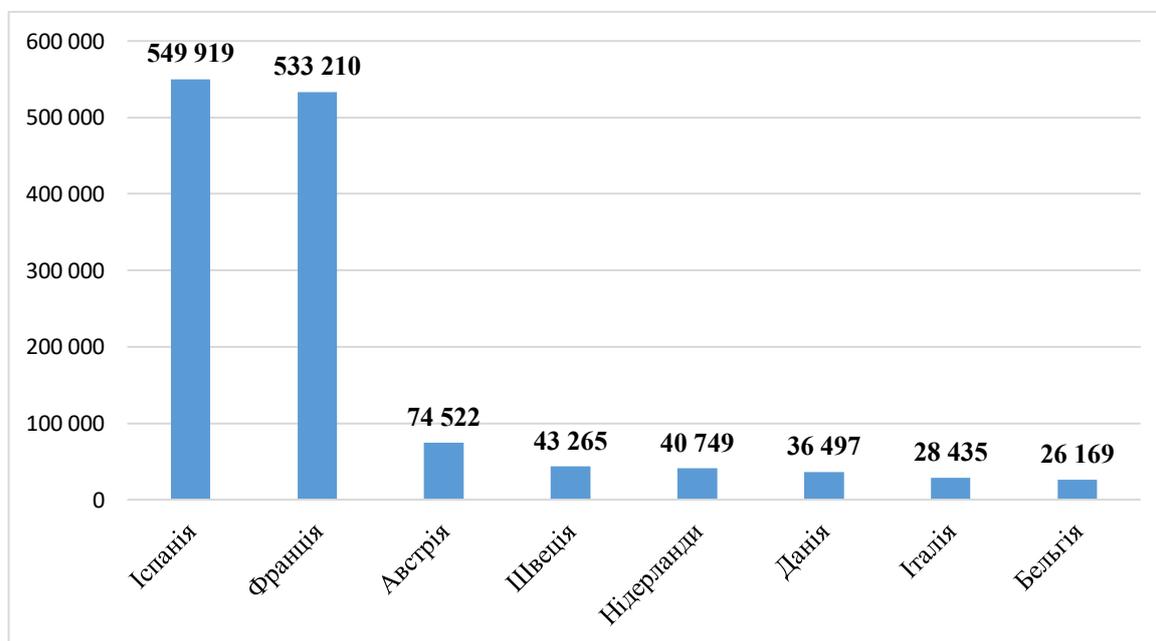

Рис. 4 – Розподіл кількості здобувачів програм КЦВО за країнами, осіб.
Побудовано авторами за: [9].

У 2022 році серед здобувачів програм КЦВО найбільшою популярністю користувались такі напрями навчання як: «Бізнес, адміністрація та право» (23,1%

здобувачів), «Послуги» (21,1% здобувачів, Інженерія, виробництво та будівництво (19,8% здобувачів) та «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення» (13,1%). Зовсім не користувались популярністю такі напрями навчання як «Загальні програми та кваліфікації» (0,1%) та «Природничі науки, математика та статистика (1%), рис. 5.

Рис. 5 – Розподіл кількості здобувачів програм КЦВО за напрямками професійної підготовки, %.

Побудовано авторами за: [10].

Дані Євростату свідчать, що протягом 2022 року більшість здобувачів КЦВО були особами 18 років (4,4% від населення відповідного віку) та 20 років (4,3 %), рис. 6. Серед 18 річних здобувачів за означений період 23,8% були здобувачами з Австрії, 14,5% з Франції та 10,7% з Іспанії.

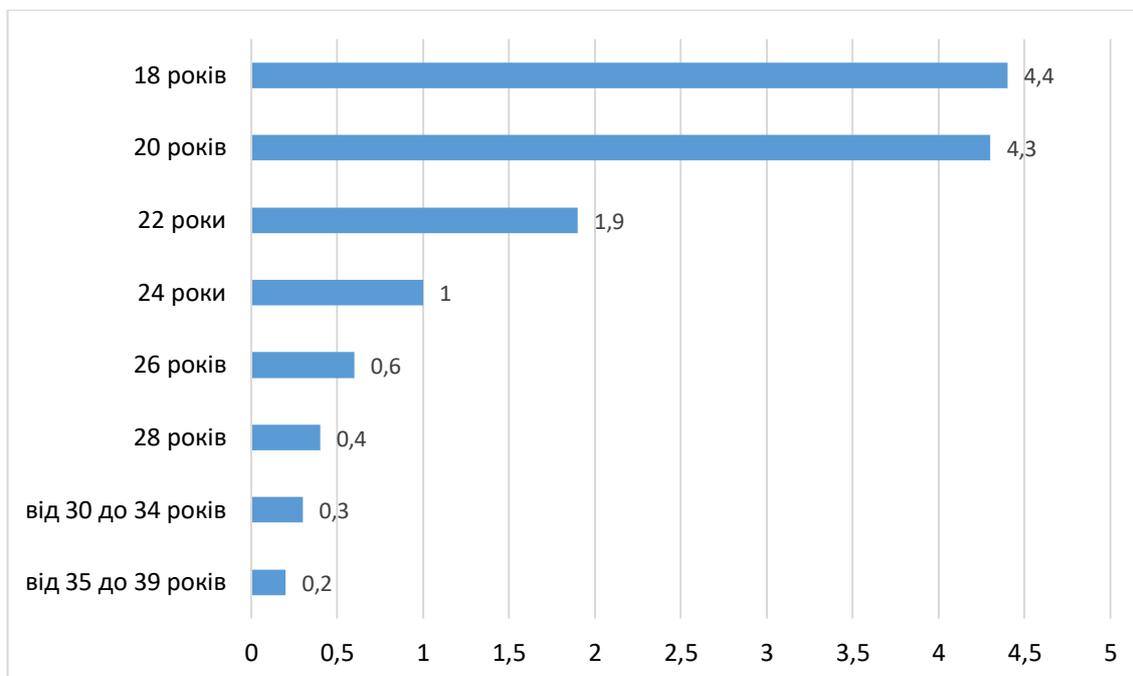

Рис. 5 – Розподіл кількості здобувачів програм КЦВО за віком, %.

Побудовано авторами за: [11].

Серед випускників програм КЦВО 2022 року у переважній більшості були випускники напрямів «Бізнес, адміністрація та право» (31,1% від загальної кількості випускників, 151,9 тис. осіб), «Інженерія, виробництво та будівництво» (20,6%, 100,7 тис. осіб), «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення (14,4%, 70,3 тис. осіб) та «Послуги» (11%, 53,6 тис. осіб), рис. 6.

Рис.6 – Розподіл кількості випускників програм КЦВО за напрямом професійної підготовки, осіб.

Побудовано авторами за: [12].

За напрямом «Бізнес, адміністрація та право» найбільше випускників було з Франції (93370 осіб), Іспанії (32113 осіб), Австрії (4896 осіб) та Данії (4845 осіб).

За напрямом «Інженерія, виробництво та будівництво» у переважній більшості були випускники з Франції (50887 осіб), Іспанії (26065 осіб), Австрії (8249 осіб) та Швеції (4164 особи).

Педагогічні працівники програм КЦВО у 2022 році були переважно жінки (53% або 46,4 тис. осіб), рис. 7.

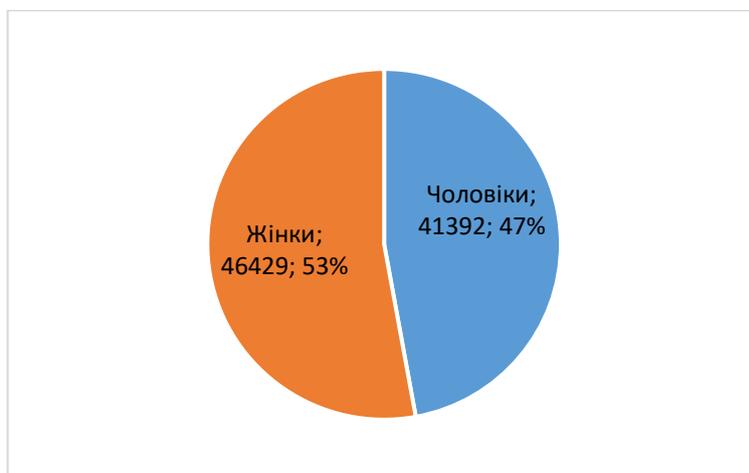

Рис. 7 – Розподіл педагогічних працівників програм КЦВО за статтю, %.
Побудовано авторами за: [13].

Серед викладачів програм КЦВО переважають педагогічні працівники професорсько-викладацького складу віком від 50 років до 64 років (48%). Частка викладачів віком від 40 років до 49 років становила 28%, частка молодих викладачів віком від 25 років до 39 років – 23%, рис. 8.

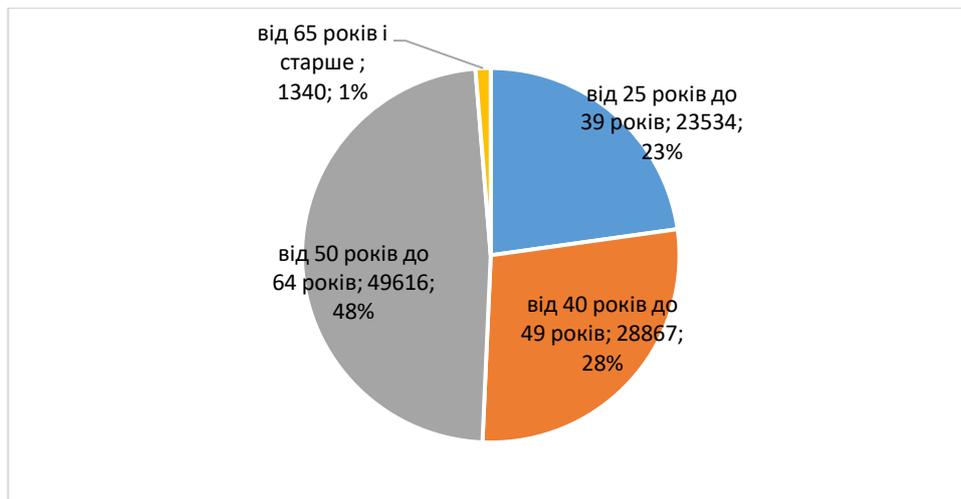

Рис.8 – Розподіл педагогічних працівників програм КЦВО за віком, %.
 Побудовано авторами за: [13].

Кращі практики

Франція

Франція виноситься до тих країн ЄС, у яких програми КЦВО або кваліфікації 5 рівня Європейської рамки професійних кваліфікацій відіграють важливу роль, оскільки орієнтовані безпосередньо на ринок праці. Протягом 2018-2022 років у Франції частка осіб, які навчались за програмами КЦВО становила у середньому 19-20% від загальної кількості осіб, які здобували вищу освіту, рисунок 9. Тобто співвідношення між здобувачами, зарахованими на програми КЦВО, і тими, хто навчається на інших програмах вищої освіти становила один до п'яти; на кожного здобувача, який навчався за програмою КЦВО, припадало п'ять здобувачів, які навчались за іншими програмами вищої освіти. За означений період переважна більшість здобувачів КЦВО Франції навчалась у громадських установах та приватних установах.

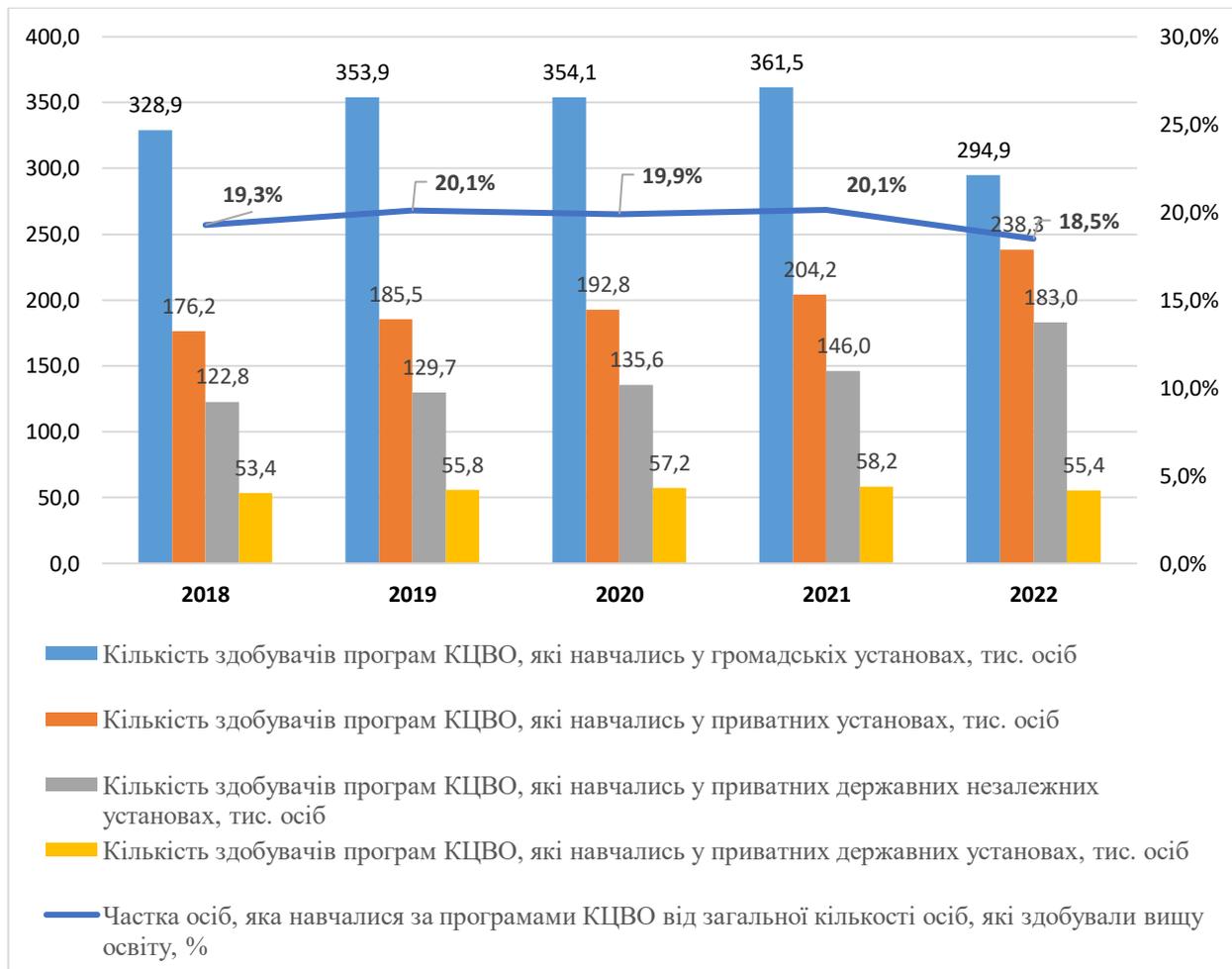

Рис. 9 – Розподіл здобувачів програм КЦВО Франції за типом закладу освіти та частка осіб, які навчалися за програмами КЦВО від загальної кількості осіб, які здобували вищу освіту, 2018-2022 рр., осіб, %. Побудовано авторами за: [9].

У Франції є два домінуючих типи кваліфікацій рівня 5 це – Атестат вищого техніка (Brevet de technicien supérieur (BTS)) та Диплом університету технологій (Diplôme universitaire de technologie (DUT)), які надають здобувачам ефективний і швидкий доступ до ринку праці, при цьому пропонуючи їм найкращі можливості для здобуття подальшої вищої освіти. Випускники цих кваліфікацій, якій мають п'ятирічний досвід роботи після закінчення навчання займають вищі керівні посади у різних приватних і державних компаніях, організаціях, установах [14].

Кваліфікації DUT і BTS зазвичай отримують через формальне навчання, але їх також можна отримати повністю або частково шляхом підтвердження попереднього експериментального навчання (validation des acquis de l'expérience)

(VAE), накопичивши щонайменше три роки досвіду роботи у сфері відповідної кваліфікації.

Випускники DUT мають більше шансів продовжити навчання за різними напрямками вищої освіти, ніж власники ступеня BTS [4].

Кваліфікація BTS здобувається у секціях de techniciens supérieurs (старших техніків), які здебільше знаходяться у середніх школах та у приватних технікумах. Наразі функціонує більше 100 спеціальностей BTS, які поділяються на дві основні сфери: виробництво (автомеханіка, металургія, шкіряна промисловість тощо) та сфера послуг (журналістика та комунікація, здоров'я, комерція та продаж тощо).

Кваліфікація DUT здобувається у університетських технологічних інститутах (University Institutes of Technology (IUT)). Спеціальності за якими присуджується кваліфікація DUT це здебільшого – сфера послуг, фінанси та бухгалтерський облік, банківська справа та страхування, торгівля, управління малими та середніми організаціями або управління персоналом.

Іспанія

У Іспанії протягом 2018-2022 років спостерігалось поступове збільшення частки осіб, які навчались за програмами КЦВО. Якщо у 2018 році за програмами КЦВО навчались 20% відсотків здобувачів від загальної кількості осіб, як здобували вищу освіту, то у 2022 – 24%, рисунок 10. За означений період переважна більшість здобувачів КЦВО Іспанії навчалась у громадських установах та приватних установах.

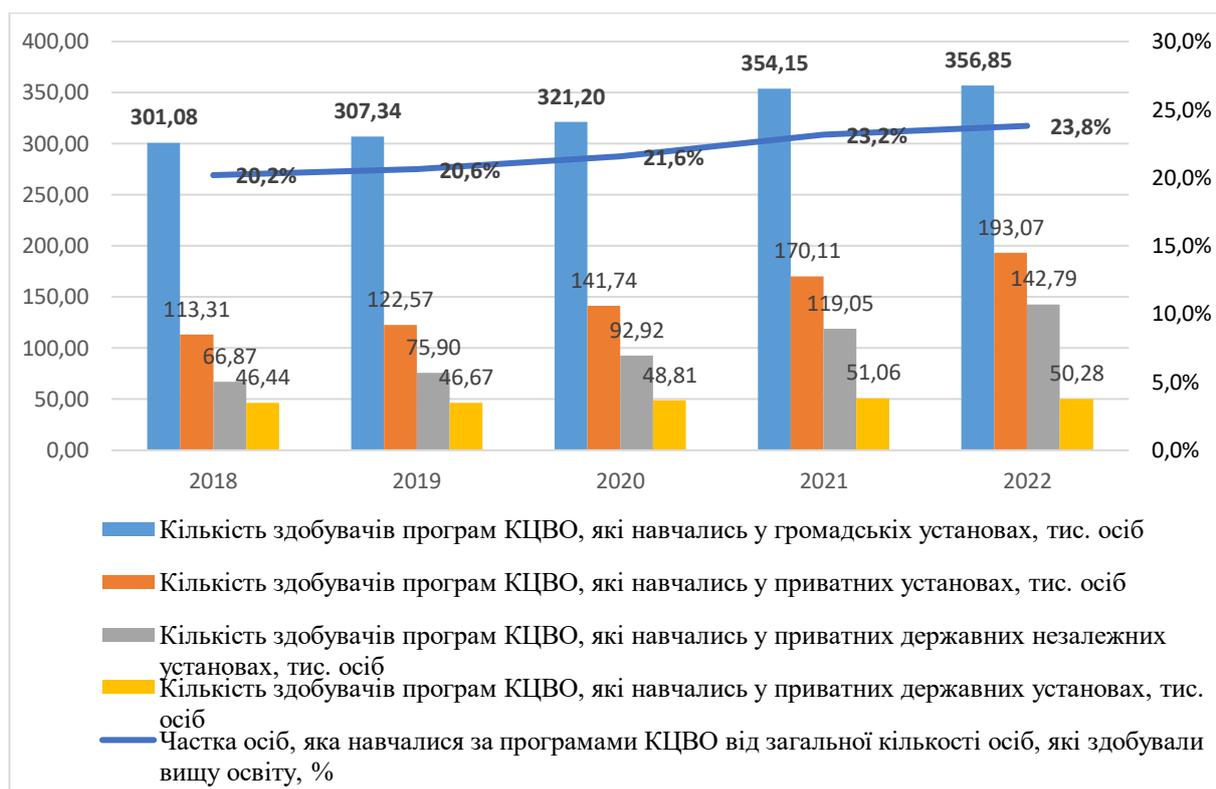

Рис. 10 – Розподіл здобувачів програм КЦВО Іспанії за типом закладу освіти та частка осіб, які навчалися за програмами КЦВО від загальної кількості осіб, які здобували вищу освіту, 2018-2022 рр., осіб, %.
Побудовано авторами за: [9].

У Іспанії існують три кваліфікації рівня 5: Технік вищого професійного навчання (Técnico Superior de Formación Profesional); Вищий технік пластичного мистецтва та дизайну (Técnico Superior de Artes Plásticas y Diseño); Вищий технік спорту (Técnico Deportivo Superior)[15].

Ці кваліфікації належать до першого рівня Іспанської рамки кваліфікацій для вищої освіти (MECES). Кваліфікації структуровані у вигляді серії навчальних циклів, організованих у професійні модулі. Для кваліфікації «Технік вищого професійного навчання» запроваджено понад 20 професійних модулів, як наприклад, Будівельні та цивільні роботи; Електрика та електроніка; Енергія і вода; Механічне виробництво; Зображення та звук; харчова промисловість; видобувна промисловість тощо. Для кваліфікації «Вищий технік пластичного мистецтва та дизайну»: Художнє нанесення на стіну; Квіткове мистецтво; художня кераміка; мистецтво в одязі тощо. Для кваліфікації «Вищий технік

спорту»: Легка атлетика, Баскетбол, Зимові види спорту, Порятуюнок і перша допомога тощо [16].

Доступ до цих кваліфікацій є дуже гнучким, адаптованим до особистих потреб і інтересів здобувача. На навчання приймаються особи віком від 18 років за наявності кваліфікації техніка середнього рівня професійної підготовки або кваліфікації техніка середнього рівня пластичного мистецтва та дизайну або техніка середнього рівня у відповідному виді спорту. Програми навчання адаптовані для студентів з особливими освітніми потребами, щоб гарантувати їх постійність і прогрес у рамках програми.

Кожна з кваліфікацій структурована у навчальні модулі професійної підготовки пов'язаними із наскрізними навичками, трудовою орієнтацією та підприємливістю, актуальними для знань про виробничі сектори та для професійної зрілості. Модулі професійної підготовки спрямовані на отримання знань про менеджмент, фінансові аспекти та базове законодавство про працю, які можуть вплинути на професійну діяльність у відповідному секторі, а також можливості для навчання впродовж життя, доступу до ринку праці чи трудової реадптації. Модуль також заохочує у здобувачів розвиток підприємницької діяльності та самозайнятості.

По закінченню кваліфікацій випускнику гарантовано надається робоче місце. У Іспанії діє налагоджена схема державно-приватного партнерства, яка полягає у співпраці з компаніями, корпораціями, бізнес-організаціями та самозайнятими професіоналами у в сферах, пов'язаних із новими, зростаючими та інноваційними сферами бізнесу. Співпраця реалізується у таких аспектах:

- навчання у компанії або подібній організації для професійного навчання;
- стажування, навчання та семінари, а також інтегровані модулі проекту в пластичному мистецтві та дизайні;
- модулі практичної підготовки та підсумкового проекту зі спортивної освіти;

- професійні модулі проводяться безпосередньо в робочих приміщеннях, щоб гарантувати сучасне обладнання та обладнання для цього виду навчання;

- використання компаніями обладнання та засобів у навчальних закладах за умови, що вони не заважають регулярній навчальній та освітній діяльності;

- сприяння проектам співпраці між вищими професійно-технічними навчальними закладами, університетами та компаніями відповідної виробничої системи.

Отже, таке подвійне професійного навчання в Іспанії полягає в тому, щоб працівники отримали професійну кваліфікацію за допомогою схем навчання, пов'язаних з роботою, які поєднують роботу в компаніях з навчанням у рамках системи освіти, що призводить до реального занурення у робоче середовище.

Австрія

У Австрії за програмами КЦВО протягом 2018-2022 років навчалось 17% осіб, рисунок 11. За означений період переважна більшість здобувачів КЦВО Австрії навчалась у громадських установах.

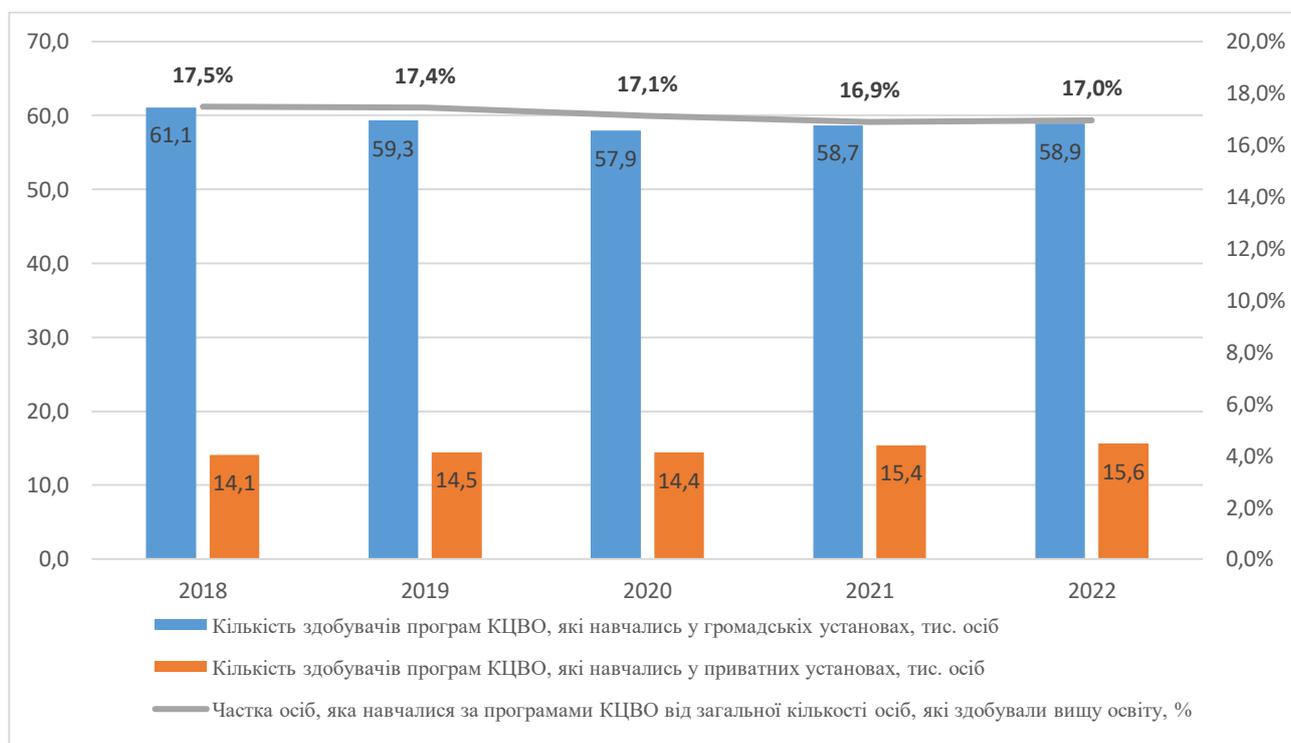

Рис. 11 – Розподіл здобувачів програм КЦВО Австрії за типом закладу освіти та частка осіб, які навчались за програмами КЦВО від загальної кількості осіб, які здобували вищу освіту, 2018-2022 рр., осіб, %.
Побудовано авторами за: [9].

У Австрії навчальні програми та кваліфікації 5-го рівня розробляються в різних галузях економіки, включаючи сільське та лісове господарство, виробництво матеріальних благ, транспорт, туризм та бізнес-послуги тощо. У цій країні освіту за програмами КЦВО здобувають у:

- коледжах вищої професійної освіти та навчання, або професійно-технічних коледжах (Colleges of higher vocational education and training);
- школах та коледжах для осіб, які працюють (Schools and colleges for people in employment);
- додаткових курсах (Add-on courses);
- промислових майстернях, будівельних ремісниках та школах майстрів (Industrial master colleges, building craftsperson and master craftsperson schools);
- курсах професійно-технічної освіти після середньої школи («Kollegs», або Post-secondary VET courses) [17].

Професійно-технічні коледжі в Австрії мають давню традицію в системі освіти. Оскільки перші технічні та комерційні коледжі професійно-технічної освіти були засновані у другій половині 19 століття, вони загалом користуються високою репутацією в Австрії як серед студентів, так і на ринку праці [4].

Випускники професійно-технічних коледжів отримують подвійну кваліфікацію, сертифікат Reifeprüfung, який надає їм загальний доступ до вищої освіти, і диплом професійно-технічного навчання, який дозволяє їм обіймати професії старшого рівня у відповідних галузях. Ця кваліфікація має багато різних форм за багатьма різними спеціалізаціями, що стосуються низки різних секторів. Програми професійно-технічного коледжу загалом є п'ятирічні програми повної середньої освіти. Професійно-технічні коледжі готують своїх здобувачів як до працевлаштування (прямий вихід на ринок праці) так і до подальшого навчання.

Наразі у Австрії пропонуються більше 300 різних навчальних програм професійно-технічних коледжів, які функціонують у більш ніж 300 різних місцях

по всій країні. Професійно-технічні коледжі разом із середніми академічними школами є найважливішими шляхами здобуття вищої освіти в Австрії.

Кваліфікація професійно-технічного коледжу надає загальний доступ до вищої освіти, тобто немає жодних додаткових вимог для вступу до університетів або університетів прикладних наук, окрім вступних іспитів з кількох конкретних дисциплін.

Випускники професійно-технічних коледжів, зазвичай, мають хороші перспективи працевлаштування при виході на ринок праці. Особливо це стосується випускників інженерів (досить часто вони займають старші професії з високим ступенем відповідальності). У кількох галузях випускники професійно-технічних коледжів конкурують із випускниками бакалавра на ринку праці, і роботодавці часто їм віддають перевагу, оскільки вони вважаються менш дорогими, гнучкішими та більш пластичними працівниками. Випускники професійно-технічних коледжів разом із випускниками вищих навчальних закладів мають найбільшу частку зайнятих.

Школи та коледжі для зайнятих призначені для дорослих, які вже вийшли на ринок праці або закінчили програму початкової професійної освіти та навчання. Загалом це особи віком 18 років. Відвідуючи ці курси, вони мають можливість отримати відповідну освітню кваліфікацію. Більшість курсів пропонують спеціальні професійні програми (у вечірній час). Зазвичай навчання триває від 3 до 4 років. Наприкінці навчання складається іспит на атестат зрілості та диплом (це та сама кваліфікація, що й у коледжах вищої професійної освіти та підготовки), що забезпечує загальний доступ до післясередніх та вищих навчальних закладів (шляхом надання загальної вступної кваліфікації до університету, яка дає право на вступ до університетів чи інших вищих навчальних закладів), а також до вищих професійних позицій.

Найважливіші сфери шкіл і коледжів для дорослих в Австрії:

- інженерія, мистецтво та ремесла;
- бізнес-адміністрування;
- дошкільна освіта;

- соціальна освіта / професії соціального догляду.

Додаткові курси готують студентів, які успішно закінчили школи середньої професійної освіти та навчання, до іспиту на атестат зрілості та диплома (це той самий рівень освіти, що й у коледжах вищої професійно-технічної освіти).

Промислові майстерні, школи будівельних ремісників і школи майстрів є спеціальними видами професійних, технічних або мистецьких шкіл, які забезпечують безперервну освіту спеціалістів. Для вступу необхідний іспит на здібності. Школи адресовані людям, які вже закінчили професійну освіту в технічній або торговельній сфері, мають практичний досвід і прагнуть розширити свої теоретичні знання. Програми тривають від 2 до 4 семестрів і завершуються складанням підсумкового усного іспиту, який також дає право на навчання учнів.

Курси професійно-технічної освіти після середньої школи («Kollegs», або Post-secondary VET courses) – це курси вищої освіти для тих, хто має вступну кваліфікацію до вищої освіти. Курси надають теоретичні, предметні знання та практичні навички та компетентності, еквівалентні коледжам вищої професійної освіти протягом 4-6 семестрів професійної підготовки та ведуть до остаточного дипломного іспиту. Програми навчання доступні за різними спеціальними напрямками, що відповідають коледжам вищої професійної освіти (денні та вечірні програми).

Випускники додаткових курсів, курсів після середньої професійної підготовки та коледжів для дорослих з акцентом на інженерію та сільське господарство можуть отримати професійне звання Ingenieur/Ingenieurin після 3 років відповідного професійного досвіду. Курси Kollegs орієнтовані на випускників середніх навчальних закладів, які вже склали іспит Reifeprüfung.

Висновки

Підсумовуючи все сказане вище, можна зробити наступні висновки. Аналіз підходів до формування освітньої статистики у сфері фахової передвищої освіти в країнах Європейського Союзу демонструє багаторівневий підхід до збору, обробки та використання освітніх даних, що включає в себе стандартизовані методики збору інформації, інтеграцію статистичних показників у загальноєвропейську освітню політику та використання сучасних технологій візуалізації даних. Основна мета таких ініціатив – забезпечення прозорості, ефективності та інноваційності в освітньому процесі.

Наше дослідження демонструє, що статистичні показники короткого циклу вищої освіти у країнах ЄС збираються у спільному зборі даних про освіту і навчання організованим Інститутом статистики (UIS) Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і Євростатом, які мають скорочену назву УОЕ. Збір УОЕ є основою для бази даних статистики освіти Євростату. У рамках збору даних УОЕ Євростат збирає та поширює дані з держав-членів ЄС, країн-кандидатів і країн Європейської асоціації вільної торгівлі. Збір даних УОЕ охоплює програми формальної освіти, які становлять принаймні еквівалент одного семестру (або половини навчального/академічного року) денного навчання.

Також збір даних УОЕ охоплює лише ту освіту, яка повністю відбувається в закладах освіти або подається як комбінована шкільна та робоча програма за умови, що шкільний компонент становить принаймні 10 % навчання, в той час як ексклюзивне (початкове та безперервне) навчання на виробництві не включено до збору даних УОЕ.

Європейська освітня статистика щодо програм короткого циклу вищої освіти (КЦВО) охоплює такі складові: здобувачі, які навчаються, та нові вступники; випускники; педагогічні працівники; студентська мобільність;

витрати на освіту; вивчення мови та мовні навички. А власне складові цієї статистики збираються за розрізами: тип програми; напрями професійної підготовки; тип закладу освіти; інтенсивність участі; стать; вікові групи.

Дані по КЦВО надаються країнами Європейського Союзу у стандартних таблицях і публікуються на сайті Євростату для кожної країни окремо та у порівнянні між країнами. Проаналізувавши наявні на сайті дані ми прийшли до таких проміжних висновків:

- у країнах Європейського Союзу частка здобувачів, які навчались за програмами КЦВО у 2022 році становила 8%; в той самий час протягом 2018 – 2022 рр. спостерігається збільшення показника загальної кількості осіб, які навчались за програмами КЦВО на 19,4% (або на 232 491 особу);

- протягом 2022 р. 92% здобувачів навчались за професійно-технічними програмами КЦВО, 8% – за комбінованими шкільними та професійними робочими програмами і лише 0,3% – за загальноосвітніми (академічними) програмами КЦВО;

- протягом 2022 року у 11 країнах ЄС відбувалась підготовка за програмами КЦВО, у переважній більшості це такі країни як: Іспанія (38,4% від загальної кількості осіб на програмах КЦВО), Франції (37,3%) та Австрії (5,2%) відповідно;

- у 2022 р. найбільш популярними були такі напрями навчання як: «Бізнес, адміністрація та право» (23,1% здобувачів), «Послуги» (21,1% здобувачів, Інженерія, виробництво та будівництво (19,8% здобувачів) та «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення» (13,1%);

- станом на 2022 р. більшість здобувачів КЦВО були особами 18 років (4,4% від населення відповідного віку) та 20 років (4,3 %),

- серед випускників програм КЦВО 2022 р. у переважали випускники напрямів «Бізнес, адміністрація та право» (31,1%, 151,9 тис. осіб), «Інженерія, виробництво та будівництво» (20,6%, 100,7 тис. осіб), «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення (14,4%, 70,3 тис. осіб) та «Послуги» (11%, 53,6 тис. осіб);

- серед викладачів програм КЦВО переважали педагогічні працівники професорсько-викладацького складу віком від 50 років до 64 років (48%), частка викладачів віком від 40 до 49 років – 28%, частка молодих викладачів віком від 25 до 39 років – 23%.

Окрім загальної інформації по структурі статистичних даних, які формуються в країнах ЄС, підсумувавши їх наявний досвід можемо зробити такі узагальнення, що актуальними для України в умовах інтеграції її освітньої системи до європейського простору:

По-перше, досвід країн ЄС демонструє, що освітня статистика має бути структурованою та багаторівневою. Вона повинна охоплювати всі рівні освітньої системи – від окремих навчальних закладів до загальнонаціональних освітніх трендів. Це дозволяє отримати повний огляд стану освітньої сфери, що сприяє ухваленню стратегічних рішень щодо її оптимізації.

По-друге, важливим фактором є стандартизація методів збору даних. Використання єдиних методологічних підходів сприяє підвищенню достовірності, порівняльності та прозорості статистичних показників. У країнах ЄС запроваджені детальні методики збору та обробки освітніх даних, що дає змогу коректно оцінювати ефективність освітньої політики.

По-третє, розвиток цифрових технологій відкриває нові можливості для освітньої статистики, адже автоматизація системи збору та аналізу статистичних даних сприяє оперативному прийняттю управлінських рішень. Проте такий глобальний збір даних ставить перед країною низку викликів, серед яких на першому місці – захист персональних даних. Оскільки освітня статистика містить великий масив інформації про студентів, викладачів та навчальні заклади, важливо забезпечити конфіденційність і безпеку інформації.

Проте загалом досвід країн ЄС у формуванні освітньої статистики є цінним орієнтиром для вдосконалення освітньої політики України. Використання сучасних підходів до збору, аналізу та візуалізації освітніх даних дозволить підвищити ефективність управління освітою, забезпечити якість навчального процесу та створити прозору систему моніторингу освітніх показників.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145- VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19?find=1&text=%D1%84%D0%B0%D1%85#w1_1.
2. International Standard Classification of Education ISCED 2011. URL: <https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf>.
3. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#n12>.
4. Qualifications at level 5: progressing in a career or to higher education. WORKING PAPER No 23. URL: https://www.cedefop.europa.eu/files/6123_en.pdf.
5. UNESCO-UIS / OECD / EUROSTAT. Data Collection on formal education Manual on concepts, definitions and classifications. URL: <https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/uoec-data-collection-manual-2020-en.pdf>.
6. UNESCO OECD Eurostat (UOE) joint data collection – methodology : веб-сайт. URL: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=UNESCO_OECD_Eurostat_\(UOE\)_joint_data_collection_%E2%80%93_methodology#Data_collection_tables_and_comparability_of_collected_data](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=UNESCO_OECD_Eurostat_(UOE)_joint_data_collection_%E2%80%93_methodology#Data_collection_tables_and_comparability_of_collected_data).
7. Pupils and students - enrolments (educ_uae_enr). Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS) / Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/educ_uae_enr_esms.htm.
8. Tertiary education statistics. Statistics Explained / Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tertiary_education_statistics#cite_note-1.

9. Students enrolled in tertiary education by education level, programme orientation, sex, type of institution and intensity of participation. URL: https://doi.org/10.2908/EDUC_UOE_ENRT01.

10. Students enrolled in tertiary education by education level, programme orientation, sex and field of education. URL: https://doi.org/10.2908/EDUC_UOE_ENRT03.

11. Students in tertiary education by age groups - as % of corresponding age population. URL: https://doi.org/10.2908/EDUC_UOE_ENRT07.

12. Graduates by education level, programme orientation, sex and field of education. URL: https://doi.org/10.2908/EDUC_UOE_GRAD02.

13. Distribution of academic staff at education level by age groups. URL: https://doi.org/10.2908/EDUC_UOE_PERD02.

14. France. 7.2. First-cycle programmes. 7.2.2 Short-cycle higher education / Eurydice. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/eurypedia/france/short-cycle-higher-education>.

15. Level 5 in Higher Education and Higher VET In the EU... and the Netherlands – an example of flexibility... and some other issues... URL: <https://www.chain5.net/wp-content/uploads/2024/04/CHAIN5-report-level-5-EU-NL-mini-guide.pdf>.

16. Spain. 7.2. First-cycle programmes. 7.2.2 Short-cycle higher education / Eurydice. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/eurypedia/spain/short-cycle-higher-education>.

17. Austria. 7.2. First-cycle programmes. 7.2.2 Short-cycle higher education / Eurydice. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/eurypedia/austria/short-cycle-higher-education/>.